

О. М. Кравчук ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ У ВНЗ

Кравчук О. М.

Методи навчання лінгвістичного аналізу тексту у ВНЗ

У статті на основі аналізу фахових праць уточнено поняття методу навчання, з'ясовано основні його ознаки, наголошено на тому, що у ВНЗ метод навчання – це спосіб пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення світоглядних переконань на заняттях та під час самостійної роботи, орієнтований на творче й глибоке оволодіння знаннями, уміннями й навичками. Особливу увагу приділено методам навчання лінгвістичного аналізу тексту у вищій школі.

Автор виділяє основні й специфічні методи навчання лінгвістичного аналізу тексту. До основних відносить аналіз і спостереження над мовними особливостями тексту, метод вправ, дослідницький метод, проблемно-пошуковий. До специфічних зараховує інтерактивний метод. Зазначені методи тісно взаємодіють між собою і сприяють удосконаленню навичок лінгвістичного аналізу тексту у студентів-філологів.

Основним методом, який допомагає зрозуміти мовні явища, є аналіз. Йому належить особливе місце серед методів теоретико-практичного навчання мови. Метод аналізу може застосовуватися на будь-якому етапі навчання, у процесі проведення всіх форм занять (лекційних, практичних, лабораторних), а також у самостійній та дослідницькій роботі студентів.

Метод спостереження над мовними особливостями тексту, метод бесіди, дослідницький метод зумовлюють свідоме розуміння студентами мовних явищ, установлення зв'язків між ними, сприяють актуалізації й кращому засвоєнню нового матеріалу.

Визначено провідну роль вправ у вдосконаленні навичок лінгвістичного аналізу тексту.

Ключові слова: метод навчання, лінгвістичний аналіз тексту, аналіз, метод спостереження, метод бесіди, дослідницький метод.

Кравчук О. Н.

Методы обучения лингвистическому анализу текста в вузе

В статье на основании анализа научной литературы уточнено значение понятия метод обучения, выяснены основные его признаки, отмечено то, что в

вузе метод обучения – это способ познавательной деятельности студентов, направленный на выработку мировоззренческих убеждений на занятиях и во время самостоятельной работы, ориентированный на творческое и глубокое овладение знаниями, умениями и навыками. Особенное внимание уделено методам обучения лингвистического анализа текста в высшей школе.

Автор выделяет основные и специфические методы обучения лингвистического анализа текста. К основным относит анализ и наблюдение над языковыми особенностями текста, метод упражнений, исследовательский метод, проблемно-поисковый. К специфическим засчитывает интерактивный метод. Отмеченные методы тесно взаимодействуют между собой и способствуют совершенствованию навыков лингвистического анализа текста у студентов-филологов.

Основным методом, который помогает понять языковые явления, является анализ. Ему принадлежит особенное место среди методов теоретико-практического изучения языка. Метод анализа может применяться на любом этапе обучения, в процессе проведения всех форм занятий (лекционных, практических, лабораторных), а также в самостоятельной и исследовательской работе студентов.

Метод наблюдения над языковыми особенностями текста, метод беседы, исследовательский метод предопределяют сознательное понимание студентами языковых явлений, установление связей между ними, способствуют актуализации и лучшему усвоению нового материала.

Определена ведущая роль упражнений в совершенствовании навыков лингвистического анализа текста.

Ключевые слова: метод обучения, лингвистический анализ текста, анализ, метод наблюдения, метод беседы, исследовательский метод.

Новітні тенденції в системі вищої школи зумовлені потребою суспільства у випускників, що має високий рівень професійної компетентності, здатен вільно використовувати найефективніші методи навчання.

В удосконаленні навичок лінгвістичного аналізу тексту (далі ЛАТ) важливе значення має правильний вибір методів навчання цього аналізу. У науковій літературі існують різні їх визначення та класифікації. Як зазначає О. Кучерук, відсутність „загальноприйнятого підходу до потрактування методу навчання можна пояснити тим, що дидактичний метод – це багатовимірне педагогічне явище, тобто характеризується багатьма особливостями, розглядається з різних сторін, охоплює різні відношення, які існують у навчально-виховному процесі” [1, с. 11 – 12]. Основними ознаками методу, за С. Бондар, є такі: це спосіб одержання інформації та оволодіння вміннями й

навичками; спосіб спільної діяльності вчителя й учнів; сукупність упорядкованих прийомів, дій, операцій, достатніх для здобуття результатів роботи вчителя й учнів; спосіб і форма руху змісту навчального матеріалу за правилами індукції чи дедукції; спосіб і рівень руху пізнавальної самостійності учнів; спосіб стимулювання й мотивації учіння [2, с. 492 – 493]. У ВНЗ метод навчання – це спосіб пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення світоглядних переконань на заняттях та під час самостійної роботи, орієнтований на творче й глибоке оволодіння знаннями, уміннями й навичками.

Найбільш ефективними, на нашу думку, у виші будуть методи навчання, що активізують навчально-творчу та наукову діяльність майбутніх учителів-словесників. Застосовуючи такі методи, викладач упроваджує основне правило педагогіки співробітництва й перетворює студента з об'єкта в суб'єкт навчання.

Мета статті – розкрити основні методи навчання ЛАТ, визначити специфіку їх застосування у ВНЗ.

Ми виділяємо основні й специфічні методи навчання ЛАТ. До основних відносимо аналіз і спостереження над мовними особливостями тексту; метод вправ; дослідницький метод; проблемно-пошуковий. До специфічних зараховуємо інтерактивний метод. Зазначені методи тісно взаємодіють між собою і сприяють удосконаленню навичок ЛАТ у студентів-філологів, створюють основу для глибоких знань.

Основним методом, який допомагає зрозуміти мовні явища, є аналіз. Йому належить особливе місце серед методів теоретико-практичного навчання мови. Аналіз – це метод, який використовують „і як самодостатню роботу з аналізу мовних і мовленнєвих явищ, і як складовий компонент будь-якого теоретико-практичного методу” [3, с. 55]. Аналіз активізує творчу й пізнавальну діяльність студентів, їхню самостійність у розв'язанні поставлених завдань, сприяє ґрунтовному формуванню вмінь і навичок, позитивно впливає на процес продукування якісних висловлювань, розвиток мовленнєвої культури. Він допомагає кращому засвоєнню комунікативних якостей мовлення, формуванню мовної й мовленнєвої компетентностей майбутнього словесника.

Метод аналізу може застосовуватися на будь-якому етапі навчання, у процесі проведення всіх форм занять (лекційних, практичних, лабораторних), а також у самостійній та дослідницькій роботі студентів.

Виходячи з багатоаспектності феномену тексту, аналіз може бути комплексним, оскільки він „відповідає не лише природі тексту, а й навчальним (чотири змістові лінії шкільної програми) та виховним (виховання цілісної й гармонійної особистості) завданням” [4, с. 76]. Комплексний аналіз тексту передбачає розкриття його лінгвістичних особливостей (фонетичних, лексичних, морфологічних, синтаксичних, стилістичних та ін.), літературознавчих (визначення теми, ідеї, жанру та ін.), функційних (комунікація, спонукання до дії та ін.). Завдання до тексту можуть бути передтекстовими (актуалізація знань з певної теми, пов’язана з мовленнєвим аспектом), притекстовими (поглиблення знань, їх розширення), післятекстовими (завдання комунікативного, творчого характеру).

Отже, метод аналізу активізує роботу студентів, сприяє глибокому усвідомленню стилістичних особливостей і граматичних закономірностей мовних одиниць, міцному засвоєнню літературних норм на всіх мовних рівнях, підносить рівень філологічної освіти.

Метод спостереження (О. Біляєв, В. Мельничайко, М. Пентилюк та ін.) над мовними особливостями тексту передбачає самостійний аналіз мовних одиниць, глибоке усвідомлення їхніх ознак у структурі тексту, акцентує увагу на окремих фактах мови й активізує розумові сили студента, допомагає в тексті знайти потрібне явище, привчає аналізувати його, зіставляти з іншими, сприяє заглибленню в сутність мовних одиниць, осмисленню зв’язку між ними. Цей метод перебуває в тісній залежності від змісту виучуваного матеріалу, сприяє закріпленню пошукових навичок, навичок робити висновки.

Спостереження тісно переплітається з методом бесіди, яка зумовлює свідоме розуміння студентами мовних явищ, установлення зв’язків між ними, а також сприяє актуалізації й кращому засвоєнню нового матеріалу. Бесіда допомагає викладачеві „вивести назовні” розумову діяльність філологів,

одержати безпосередню зворотну інформацію про усвідомлення ними матеріалу [5, с. 114]. Цінність методу в тому, що він привчає аналізувати, порівнювати, узагальнювати, виражати думки чітко й виразно.

Беручи за основу особливості й рівень пізнавальної діяльності учнів, І. Лернер, М. Скаткін виділяють дослідницький метод, який використовуємо для стимулювання творчої діяльності студентів. Метод передбачає вміння досліджувати мовні явища в тексті, робити висновки, самостійно здобувати знання, адже „саме в дослідницькій діяльності найповніше виявляється ініціатива, винахідливість, самостійність, творчий потенціал, комунікативні та організаційні вміння майбутнього вчителя-словесника” [6, с. 28]. Цей метод доцільно використовувати в процесі самостійної роботи студентів, зокрема підготовки наукових повідомлень, участі їх у студентських олімпіадах, конкурсах, науково-практичних конференціях, днях науки.

Проблемно-пошуковий метод (А. Алексюк, І. Лернер, К. Плиско, А. Фурман та ін.) забезпечує умови для створення проблемних ситуацій і розв’язання проблемних завдань, має розвивальний характер. Застосування цього методу передбачає таку роботу: вводити нову інформацію про текст; спонукання виявляти й виправляти допущені помилки в текстах різної стильової належності; знаходити правильний варіант у наведених суперечливих судженнях про одне й те саме явище, що стосується ЛАТ; вводити до тексту слова-синоніми, різноманітні сполучні засоби й т. ін. з метою вибору найбільш доцільного варіанта (лінгвістичний експеримент); порівнювати тексти однієї тематики, але різного типу мовлення й стилістичної належності. Це активізує навчально-творчу діяльність філологів, сприяє розвитку навичок аналізу тексту, за такої роботи „студент є не просто пасивним спостерігачем, а співучасником наукового пошуку шляхів розв’язання поставленого завдання” [6, с. 28].

Основною формою реалізації ЛАТ є вправи, що складаються з послідовних дій та операцій, виконуються багаторазово з метою набуття необхідних практичних умінь та навичок [5, с. 118], а тому вони є методом навчання. Виконання вправ відіграє в навчальній роботі студентів особливу

роль, оскільки вправи – це невід’ємна складова частина успішного вивчення мови. Звертаємо увагу на те, що об’єктом аналізу у вправах завжди виступатиме текст. У лінгводидактиці наявні різні класифікації вправ, що свідчить про науковий пошук, багатоаспектність та теоретичну й практичну значущість цієї проблеми.

Згідно із завданнями й цілями навчання студентів-філологів ЛАТ цінною є класифікація вправ В. Онищука [7, с. 48 – 53], в основу якої покладено критерії: дидактична мета кожної вправи, ступінь самостійності й творчості її виконавця. Услід за автором визначаємо такі види вправ: підготовчі, вступні, тренувальні й завершальні. З метою вироблення нових умінь і навичок ЛАТ необхідно актуалізувати раніше набуті знання й навички, тому підготовчі вправи застосовуємо перед вивченням нового матеріалу. Вступні вправи використовуємо після його опрацювання, саме вони забезпечують вироблення вмінь і навичок застосовувати теоретичні знання на практиці, а також актуалізують пізнавальну й психологічну готовність студентів до сприймання нового матеріалу. Завершальні вправи – це ті, у яких використовують проблемні завдання практичного характеру, творчі завдання, різного виду контрольні й контрольньо-модульні роботи.

Для ефективного застосування ЛАТ під час вивчення мовознавчих дисциплін віддають перевагу тренувальним вправам, оскільки вони сприяють закріпленню й удосконаленню навичок аналізу. З-поміж них виділяють вправи порівняльного характеру, за інструкцією, за зразком, за завданням [5, с. 120]. Уважаємо доцільними й ефективними вправи за інструкцією (у завданні до вправи визначено послідовність роботи, але точного зразка для виконання не подано), а також вправи за завданням (викладач чітко формулює завдання, мету роботи, а дії, прийоми, операції, послідовність їх застосування студенти обирають самостійно). До таких вправ належать різні види аналізу тексту (фонетичний, лексичний, словотвірний, морфологічний, синтаксичний тощо), що можуть проводитися в усній чи писемній формі, бувають повними й частковими, носять репродуктивний (повторюються певні способи дії над

мовним матеріалом) і продуктивний характер (сприяють розвитку творчих здібностей, покращують рівень побудови власних висловлювань). У процесі такої роботи формуються й удосконалюються практичні мовні вміння й навички.

Виходячи з особливостей роботи над ЛАТ, придатною є класифікація вправ з розвитку зв'язного мовлення, запропонована Т. Ладиженською [8]. Підґрунтя класифікації складають такі основні способи діяльності студентів: аналіз, перебудова мовного матеріалу і створення висловлювань. На цій основі виділяємо такі вправи: інформаційно-рецептивні, основна функція яких – засвоєння, осмислення й систематизація знань теоретичного матеріалу; аналітичні, спрямовані на відтворення отриманих знань, пояснення зв'язків і відношень у тексті, відпрацювання й закріплення окремих операцій лінгвістичного аналізу; реконструктивні, що передбачають роботу з перебудовою, розширенням, редагуванням текстів і забезпечують формування вмінь розпізнавати різні мовні явища в тексті; конструктивні, що формують уміння будувати власне мовлення, а також проектувати текст на майбутнє практичне застосування. Аналіз тексту ґрунтується на аналітичних вправах. Отже, вправи – це складова частина в засвоєнні й удосконаленні знань, у виробленні вмінь і навичок ЛАТ, це своєрідний вид пізнавальної діяльності.

Вправи виступають основною формою реалізації лінгвоаналізу тексту і сприяють засвоєнню мовних знань, формують і вдосконалюють уміння й навички ЛАТ, допомагають організувати пізнавальну діяльність студентів.

Основні методи навчання закладають основу для вдосконалення навичок ЛАТ. Поряд з ними застосовують інтерактивний метод, який спонукає до міжособистісної взаємодії (О. Вербило, Н. Голуб, О. Кучерук, О. Пошетун, І. Хом'як, В. Щербина). Інтерактивне навчання сприяє розвитку вмінь і навичок студентів, привчає працювати їх у команді, дослухатися до думок товаришів, унеможливорює домінування одного учасника навчального процесу над іншим, сприяє реалізації основних засад особистісно орієнтованого навчання.

Перспективи роботи вбачаємо в подальшому вивченні й упровадженні в практику нових методів навчання ЛАТ.

Література

1. **Кучерук О.** Методи навчання в системі понять сучасної лінгводидактики / О. Кучерук // Укр. мова і л-ра в шк. – 2013. – № 3. – С. 10 – 15.
2. **Бондар С. П.** Методи навчання / С. П. Бондар // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 492 – 494.
3. **Федоренко Л. П.** Принципы обучения русскому языку / Л. П. Федоренко. – М. : Просвещение, 1973. – 160 с.
4. **Голобородько Є.** Комплексний аналіз тексту на уроках мови / Є. Голобородько // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Вип. 52. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2009. – С. 75 – 80.
5. **Методика** навчання української мови в середніх освітніх закладах / кол. авт. за ред. М. І. Пентилюк : С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін. – К. : Ленвіт, 2009. – 400 с.
6. **Овсієнко Л.** Методи навчання лінгвістики тексту в системі компетентнісної мовної освіти майбутніх учителів-словесників / Л. Овсієнко // Укр. мова і л-ра в шк. – 2013. – № 1. – С. 27 – 32.
7. **Онищук В. О.** Дидактичні основи засвоєння учнями мовних навичок і умінь / В. О. Онищук // Укр. мова і л-ра в шк. – 1971. – № 3. – С. 48 – 53.
8. **Методика** развития речи на уроках русского языка / под ред. Т. А. Ладыженской. – М. : Просвещение, 1980. – 240 с.

Kravchyk O. M.

Methods of Teaching Linguistic Analysis of Text at Higher Education Establishments

On the basis of the analysis of scientific researches on the topic, the author of the publication specified the concept of teaching method, determined its main features, emphasized that in higher education establishments a teaching method is a

kind of students' cognitive activity, aiming to generate worldview attitudes at the lessons and during independent work, oriented to creative and profound mastering of knowledge and skills. Special attention is paid to the methods of teaching LAT at high educational establishments.

The author distinguishes the main and specific methods of teaching LAT. The main one includes analysis and observation about linguistic peculiarities of a text, the method of exercises, research method, problem and searching method. The specific methods contain the interactive one. The methods defined are in close coordination with each other and contribute to improvement of LAT skills among the students of philological department.

The main method, which supports understanding of linguistic phenomena, is analysis. It takes a special place among the methods of theoretical and practical teaching languages. The method of analysis can be used at any level of education, in the process of conducting all types of lessons (lectures, practical and laboratory classes), as well as in independent and research activity of students.

The method of observation about linguistic peculiarities of text, method of conversation, research method promote students' better understanding of language phenomena, finding connection between them, contribute to refreshing and better learning new educational material.

The key role of exercises in developing LAT skills was defined.

Key words: teaching method, linguistic analysis of text, analysis, observation method, method of conversation, research method.

Відомості про автора

Кравчук Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблематики лінгвістичного аналізу тексту, культури мовлення студентів.

Стаття надійшла до редакції 20.10.2015 р.

Прийнято до друку 27.11.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Нікітіна А. В.

O. M. Kravchyk, SE "Luhansk Taras Shevchenko National University"

METHODS OF TEACHING LINGUISTIC ANALYSIS OF TEXT AT HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

Kravchyk O. M.

Methods of Teaching Linguistic Analysis of Text at Higher Education Establishments

On the basis of the analysis of scientific researches on the topic, the author of the publication specified the concept of teaching method, determined its main features, emphasized that in higher education establishments a teaching method is a kind of students' cognitive activity, aiming to generate worldview attitudes at the lessons and during independent work, oriented to creative and profound mastering of knowledge and skills. Special attention is paid to the methods of teaching linguistic analysis of text at high educational establishments.

The author distinguishes the main and specific methods of teaching linguistic analysis of text. The main one includes analysis and observation about linguistic peculiarities of a text, the method of exercises, research method, problem and searching method. The specific methods contain the interactive one. The methods defined are in close coordination with each other and contribute to improvement of linguistic analysis of text skills among the students of philological department.

The main method, which supports understanding of linguistic phenomena, is analysis. It takes a special place among the methods of theoretical and practical teaching languages. The method of analysis can be used at any level of education, in the process of conducting all types of lessons (lectures, practical and laboratory classes), as well as in independent and research activity of students.

The method of observation about linguistic peculiarities of text, method of conversation, research method promote students' better understanding of language phenomena, finding connection between them, contribute to refreshing and better learning new educational material.

The key role of exercises in developing linguistic analysis of text skills was defined.

Key words: teaching method, linguistic analysis of text, analysis, observation method, method of conversation, research method.

The latest tendencies in the system of higher education are determined by the society's demands for a graduate, who possesses a high level of professional competence, able to use freely the most efficient teaching methods.

In developing the skills of linguistic analysis of text (hereafter LAT) the right choice of teaching methods plays an important role. In research literature there are different definitions and classifications of such methods. O. Kucheruk notes that absence of “generally accepted approach to defining a teaching method can be explained by the fact that didactic method is a multi-dimension pedagogical phenomenon, characterized by a number of features, considered from different positions, which covers various relations existing in an educational process” [1, p. 11 – 12]. The main features of the method, according to S. Bondar, are the following: it is a way of obtaining information and mastering skills; a kind of co-operation of a teacher and students; a complex of regulated techniques, actions, operations, sufficient for obtaining the result of a teacher’s and students’ activity; a means and type of shifting the content of educational material by the rules of induction or deduction; a way and level of movement of students’ educational independence; a kind of learning stimulation and motivation [2, p. 492 – 493]. In higher education establishments a teaching method is a kind of students’ educational activity, aimed to generate worldview attitudes at the lessons and during independent work, oriented to creative and profound mastering of knowledge and skills.

To our minds, the most effective for a higher education establishment are the teaching methods that activate educational, creative and scientific activity of the students-philologists. While using such methods, a teacher implements the main rule of education of cooperation and transforms a student from the object to subject of education.

The aim of the publication is to reveal the main methods of teaching LAT, define specific features of their implementation in higher education establishments.

We distinguish the main and specific methods of teaching LAT. The main one includes analysis and observation of linguistic peculiarities of a text; the method of exercises; research method; problem and searching method. The specific methods contain the interactive one. The methods defined are in close coordination with each other and contribute to improvement of LAT skills among the students of philological department that creates the basis for profound knowledge.

The main method, which supports understanding of linguistic phenomena, is analysis. It takes a special place among the methods of theoretical and practical teaching languages. Analysis is a method which is used “both like a self-sufficient activity in analyzing language and speech phenomena, and like a constituent of any theoretical and practical method” [3, p. 55]. Analysis activates creative and cognitive activity of students, their independence in completing the tasks set, contributes profound formation of skills, affects in a positive way the process of producing utterances of a good quality, development of speech culture. It favors better acquiring of communicative qualities of speech, forming language and speech competences of a future philologist.

The method of analysis can be used at any level of education, in the process of conducting all types of lessons (lectures, practical and laboratory classes), as well as in independent and research activity of students.

On the assumption of multidimensionality of text phenomenon, analysis may be a complex one, because “it complies not only text nature, but teaching (four content branches of school curriculum) and educational (to bring up integral and harmonic personality) tasks” [4, p. 76]. Complex analysis of text means revealing its linguistic peculiarities (phonetic, lexical, morphological, syntactical, stylistic, etc.), literary (identifying the topic, idea, genre, etc.) and functional (communication, motivation, etc.) ones. The tasks for the text can be pre-textual (actualizing knowledge in certain field, related to a speech aspect), textual (extending and developing knowledge), post-textual (communicative and creative tasks).

Thus, the method of analysis promotes students’ activity, contributes to better understanding of stylistic peculiarities and grammar laws of linguistic units, profound knowledge of literary norms at all language levels, increases the level of philological education.

The method of observation (O. Bilyayev, V. Melnychaiko, M. Pentylyuk, others) about linguistic peculiarities of text suggests independent analysis of language units, clear understanding of their features in text structure, emphasizes certain linguistic facts and stimulates thinking abilities of students, promotes finding

necessary facts in the text, habituates analyzing it, compare with other ones, promotes immersion into the essence of language units, understanding ties between them. This method is closely related to the content of educational material, aids strengthening of searching skills, abilities to draw conclusions.

Observation is closely intertwined with the method of conversation, which conditions students' conscious awareness of language phenomena, defining relations between them, as well as contributes to actualization and better understanding of new material. Conversation helps a teacher to "reveal" philologists' cognitive activity, obtain direct feedback information about educational material learnt [5, p. 114]. The method is valuable because it accustoms to analyzing, comparing, generalizing, expressing opinion clearly and directly.

Taking into account the peculiarities and level of students' cognitive activity, I. Lerner, M. Skatkin distinguish research method, which is used to stimulate students' creative activity. This method provides for abilities to research linguistic phenomena in the text, draw conclusions, gain knowledge independently, because "it is research activity, where a future philologist's proactivity, imagination, independence, creativity, communicative and organizational skills are expressed to the biggest extent" [6, p. 28]. It is reasonable to use this method in the students' independent work, in particular while preparing scientific reports, for participation in student contests, scientific conferences, other scientific events.

Problem and searching method (A. Alekseyuk, I. Lerner, K. Plisko, A. Furman, others) provides conditions for creating problem situations and completing problem tasks and is of developmental nature. Implementation of this method involves the following activities: introduction of some new information about text, motivation to reveal and correct mistakes made in the texts, belonging to different styles; find a correct variant among different contradicting statements about one and the same subject, concerning LAT; enrich the text with synonyms, various means of connection, etc. in order to choose the most appropriate variant (linguistic experiment); compare texts with the same topic, but belonging to different speech types and styles. This activates educational and creative activity of philologists,

stimulates development of skills in linguistic analysis of text, doing such activity “a student is not a passive observer, but a participant of a scientific search in finding a way to solve a problematic task set” [6, p. 28].

The main kind of LAT implementation is exercises, which consist of successive actions and operations, are done on repeated occasions for the purpose of obtaining necessary practical knowledge and skills [5, p. 118], and this makes them a teaching method. Doing exercises plays an important role in students’ educational activity, as exercises are an integral part of successful learning of any language. We emphasize that the object of analysis in exercises is always a text. In language education we can find different classifications of exercises, which indicates scientific search, multidimensionality, theoretical and practical importance of this issue.

According to the aims and tasks of teaching LAT for students-philologists V. Onischuk’s classification of exercises [7, p. 48 – 53] is of big value. It is based on the following criteria: didactic aim of each exercise, level of independence and creativity of a person, who does it. Together with the author of classification we define such kinds of exercises: preparatory, introductory, training, finalizing. For developing new knowledge and skills in LAT it is necessary to refresh knowledge and skills obtained before, that is why preparatory exercises are used before learning new material. Introductory exercises are used after working with the material, because these very exercises ensure developing skills of implementing theoretical knowledge in practice, as well as stimulate cognitive and psychological readiness of students to perceive new material. Finalizing exercises are the ones that use problem-solving, practical-oriented tasks, creative tasks, control and module control tasks of various types.

For efficient implementation of LAT while teaching subjects in Linguistics, training exercises are preferred, as they promote reinforcing and developing skills of analysis. Training exercises are divided into comparing exercises, the ones with instruction, by example, with task [5, p. 120]. We consider appropriate and efficient the exercises with instruction (in the task for the exercise there is description of the sequence of actions, but there is no certain example of doing it), as well as the ones

with tasks (a teacher precisely describes tasks and aim of work, but activities, procedures, operations, their succession are chosen by students independently). Such exercises include different kinds of text analysis (phonetic, lexical, word-forming, morphological, syntactical, etc.), which can be done orally or in written form, can be full and fragmentary, are reproductive (certain actions over linguistic material are repeated) and productive (promote development of creative abilities, increase the quality of own utterances). Practical language knowledge and skills are developed in the process of doing such exercises.

According to the peculiarities of work over LAT, classification of exercises in developing connected speech, offered by T. Ladyzhenska [8] can be used. The classification is based on the following main students' activities: analysis, reconstruction of language material and creation of utterances. On this basis there can be defined such exercises as: information-receptive, targeting to students' learning, considering and systematizing theoretical material obtained; analytical, aiming to reconstruct the knowledge received, explain connections and relations in text, work out and reinforce certain operations of linguistic analysis; reconstructive, including activities with reconstruction, enlargement, editing texts and providing formation of skills to differentiate various linguistic phenomena in text; constructive, which form the skills to build own speech, as well as plan the text for coming practical use.

Text analysis is based on analytical exercises. So, exercises are a necessary component of gaining and developing knowledge, forming skills in LAT, it is a specific type of cognitive activity.

Exercises are the main kind of performing linguistic analysis of text and promote obtaining linguistic knowledge, form and develop skills in LAT, help to organize students' cognitive activity.

The main teaching methods create the basis for developing skills in LAT. Together with them interactive method, which inspires interpersonal interaction, is used (O. Verbylo, N. Golub, O. Kucheruk, O. Pometun, I. Khomyak, V. Scherbyna). Interactive learning contributes to developing students' knowledge and skills, motivates them for team working, taking into consideration teammates' opinions,

makes impossible one person's domination over others, promotes implementation of the basic ideas of a person-oriented education.

Future perspectives of the research include keeping on investigating and implementing new methods of teaching LAT.

References

1. **Kucheruk O.** Metody navchannya v systemi ponyat suchasnoyi linguodydaktyky [Teaching methods in the Conceptual System of Contemporary Linguodidactics]. *Ukrayinska mova i literatura v shkoli*. 2013. No. 3. Pp. 10 – 15. (ukr)
2. **Bondar S. P.** Metody navchannya [Teaching Methods]. Kyiv, *Yurinkom Inter*. 2008. Pp. 492 – 494. (ukr)
3. **Fedorenko L. P.** Printsipy obucheniya russkomu yazyku [Principles of Teaching English]. Moscow, *Prosvescheniye*. 1973. 160 p. (rus)
4. **Goloborodko Ye.** Kompleksnyi analiz tekstu na urokah movy [Complex Analysis of Text at the Language Lessons]. Pedagogical Sciences. Kherson, *Vyd-vo KhDU*. 2009. Pp. 75 – 80. (ukr)
5. **Metodyka** navchannya ukrayinskoyi movy v serednikh osvitnih zakladakh [Methodology of Teaching Ukrainian at Secondary Education Establishments]. Kyiv, *Lenvit*. 2009. 400 p. (ukr)
6. **Ovsiyenko L.** Metody navchannya lingvistyky tekstu v systemi kompetentnisnoyi movnoyi osvity maibutnikh uchiteliv-slovesnykiv [Methods of Teaching Text Linguistics in the System of Competence Linguistic Education of Future Philologists]. *Ukrayinska mova i literatura v shkoli*. 2013. No. 1. Pp. 27 – 32. (ukr)
7. **Onischuk V.O.** Dydaktychni osnovy zasvoyennya uchnyamy movnykh navychok i umin [Didactic Basis of Obtaining Linguistic Knowledge and Skills by Students]. *Ukrayinska mova i literatura v shkoli*. 1971. No. 3. Pp. 48 – 53. (ukr)

8. **Metodika** razvitiya rechi na urokakh russkogo yazyka [Methodology of Speech Development at the Russian Lessons]. Moscow, *Prosvescheniye*. 1980. 240 p. (rus)

Кравчук О. М.

Методи навчання лінгвістичного аналізу тексту у ВНЗ

У статті на основі аналізу фахових праць уточнено поняття методу навчання, з'ясовано основні його ознаки, наголошено на тому, що у ВНЗ метод навчання – це спосіб пізнавальної діяльності студентів, спрямований на вироблення світоглядних переконань на заняттях та під час самостійної роботи, орієнтований на творче й глибоке оволодіння знаннями, уміннями й навичками. Особливу увагу приділено методам навчання лінгвістичного аналізу тексту у вищій школі.

Автор виділяє основні й специфічні методи навчання лінгвістичного аналізу тексту. До основних відносить аналіз і спостереження над мовними особливостями тексту, метод вправ, дослідницький метод, проблемно-пошуковий. До специфічних зараховує інтерактивний метод. Зазначені методи тісно взаємодіють між собою і сприяють удосконаленню навичок лінгвістичного аналізу тексту у студентів-філологів.

Основним методом, який допомагає зрозуміти мовні явища, є аналіз. Йому належить особливе місце серед методів теоретико-практичного навчання мови. Метод аналізу може застосовуватися на будь-якому етапі навчання, у процесі проведення всіх форм занять (лекційних, практичних, лабораторних), а також у самостійній та дослідницькій роботі студентів.

Метод спостереження над мовними особливостями тексту, метод бесіди, дослідницький метод зумовлюють свідоме розуміння студентами мовних явищ, установлення зв'язків між ними, сприяють актуалізації й кращому засвоєнню нового матеріалу.

Визначено провідну роль вправ у вдосконаленні навичок лінгвістичного аналізу тексту.

Ключові слова: метод навчання, лінгвістичний аналіз тексту, аналіз, метод спостереження, метод бесіди, дослідницький метод.

Кравчук О. Н.

Методы обучения лингвистическому анализу текста в вузе

В статье на основании анализа научной литературы уточнено значение понятия метод обучения, выяснены основные его признаки, отмечено то, что в вузе метод обучения – это способ познавательной деятельности студентов, направленный на выработку мировоззренческих убеждений на занятиях и во время самостоятельной работы, ориентированный на творческое и глубокое овладение знаниями, умениями и навыками. Особенное внимание уделено методам обучения лингвистического анализа текста в высшей школе.

Автор выделяет основные и специфические методы обучения лингвистического анализа текста. К основным относит анализ и наблюдение над языковыми особенностями текста, метод упражнений, исследовательский метод, проблемно-поисковый. К специфическим засчитывает интерактивный метод. Отмеченные методы тесно взаимодействуют между собой и способствуют совершенствованию навыков лингвистического анализа текста у студентов-филологов.

Основным методом, который помогает понять языковые явления, является анализ. Ему принадлежит особенное место среди методов теоретико-практического изучения языка. Метод анализа может применяться на любом этапе обучения, в процессе проведения всех форм занятий (лекционных, практических, лабораторных), а также в самостоятельной и исследовательской работе студентов.

Метод наблюдения над языковыми особенностями текста, метод беседы, исследовательский метод предопределяют сознательное понимание студентами языковых явлений, установление связей между ними, способствуют актуализации и лучшему усвоению нового материала.

Определена ведущая роль упражнений в совершенствовании навыков лингвистического анализа текста.

Ключевые слова: метод обучения, лингвистический анализ текста, анализ, метод наблюдения, метод беседы, исследовательский метод.

Information about the author

Oksana Mykolaivna Kravchuk – Candidate of Pedagogical Sciences, Associated Professor at the Department of Ukrainian Language of SE “Luhansk Taras Shevchenko National University”. The main research interest focus on the problems of text linguistic analysis and culture of student’s speech.

The article was received by the Editorial Office on 20.10.2015

The article was put into print on 27.11.2015

Peer review: A. V. Nikitina, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor